

LBRIS

We know
books

**MARCUS
AURELIUS**

MEDITAȚII

Traducere din greaca veche,
studiu introductiv și note de
MIHAELA PARASCHIV

LITERA
București

LBRIS

We know
books

Imagine copertă:

Detaliu din statuia ecvestră a lui Marcus Aurelius,
replcă a originalului din secolul al II-lea d.Hr.



Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Meditații

Marcus Aurelius

Copyright © 2024 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ilieș Câmpeanu

Corectori: Oana Apostolescu, Georgiana Enache

Copertă: Bell Studio

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MARCUS AURELIUS, împărat roman

Meditații / Marcus Aurelius;

trad. din greaca veche, studiu introd.

și note de Mihaela Paraschiv, -

București: Litera, 2024

ISBN 978-630-319-846-0

I, Paraschiv, Mihaela (trad.; pref.; note)

821.14'0

CUPRINS

<i>Cuvânt-înainte</i>	7
<i>Notă asupra traducerii</i>	13
Cartea I	17
Cartea a II-a	27
Cartea a III-a	35
Cartea a IV-a	45
Cartea a V-a	59
Cartea a VI-a	71
Cartea a VII-a	85
Cartea a VIII-a	101
Cartea a IX-a	115
Cartea a X-a	129
Cartea a XI-a	141
Cartea a XII-a	153
<i>Note</i>	163
<i>Indice de nume</i>	205

CARTEA I



- 1.1.** De la bunicul Verus¹ am deprins² bunele moravuri și lipsa mâniei.
- 1.2.** Conform reputației și amintirii despre cel care mi-a dat viață³, am moștenit de la el discreția și bărbăția.
- 1.3.** De la mama⁴ am moștenit pietatea, generozitatea și abținerea nu doar de la a face rău, ci și de la a avea un asemenea gând; în plus, simplitatea traiului și distanțarea de felul de viață opulent.
- 1.4.** De la străbunicul⁵ am luat aminte să nu frecventez școli publice, să am acasă de-a face cu dascăli buni și să înțeleg că în acest scop trebuie făcute mari cheltuieli.
- 1.5.** De la cel care m-a educat⁶ am învățat să nu fiu nici de partea Verzilor, nici a Albaștrilor, nici de partea Parmularilor sau a Scutarilor; să fiu răbdător la trudă și să mă mulțumesc cu puțin, să fiu eu însumi dibaci și să nu-mi dau prea multă osteneală; de asemenea, să nu îngădui calomnia.
- 1.6.** De la Diognetos⁷ am învățat să nu-mi fac griji inutile: să nu mă încred în spusele unor mincinoși și șarlatani cu privire la vrăji, la alungarea demonilor și la alte asemenea; să nu cresc prepelițe <pentru lupte> și să nu mă pasioneze astfel de lucruri; să rabd sinceritatea; să mă familiarizez cu filosofia și să-l ascult mai întâi pe Baccheios, mai apoi pe Tandasis și pe Marcianus; să scriu dialoguri în copilărie; să-mi doresc un pat modest și o bucată de piele <ca învelitoare> și câte asemenea lucruri ce țin de conduita greacă.

1.7.1. De la Rusticus⁸ am preluat ideea necesității de a-mi corecta și supraveghea comportamentul: să nu fiu tentat de imitarea sofistilor, nici să nu scriu despre subiecte speculative, să nu emit scurte cugetări persuasive, să nu mă arăt, spre a crea o falsă impresie, drept un bărbat activ și disponibil;

1.7.2. să mă feresc de retorică, de poezie și de orice afectare a stilului; să nu mă plimb prin casă înveșmântat în stolă⁹ și să nu fac lucruri asemenea; să-mi compun scrisorile într-un stil nepretențios, așa cum le scrisese el însuși pe cele trimise mamei din Sinuessa;

1.7.3. față de cei care m-au jignit și m-au disprețuit să fiu dispus la indulgență și la reconciliere, îndată ce ei vor arăta că și-au schimbat atitudinea; să acord mare grijă lecturilor și să nu mă mulțumesc a le înțelege superficial, nici să nu-mi dau repede asentimentul unor palavragii; și să citesc *Comentariile* lui Epictet¹⁰, pe care mi le-a dăruit din biblioteca proprie.

1.8.1. De la Apollonios¹¹ am învățat libertatea de spirit și faptul de a chibzui fără ezitare, de a nu-mi îndrepta atenția, nici un moment, spre nimic altceva decât spre rațiune, de a mă comporta mereu la fel, în toiul unor dureri cumplite, în cazul pierderii unui copil¹², în timpul unor boli îndelungate; și am observat în mod clar, în baza unui exemplu viu, că același om poate fi și foarte dur, dar și aplecat spre blândețe,

1.8.2. și deloc irascibil în timpul explicațiilor; <ii datorez> faptul de a fi văzut un om care consideră în chip înțelept drept cel mai modest dintre meritele proprii experiența și îndemânarea în împărtășirea cunoștințelor; <ii datorez> și faptul de a fi învățat cum trebuie să primești de la prieteni aparente servicii, fără a fi pus în inferioritate din pricina lor, nici insensibil, respingându-le.

1.9.1. De la Sextus¹³ am deprins vrerea de bine și exemplul unei familii aflate sub autoritatea paternă, precum și cugetarea

„a trăi în conformitate cu natura“¹⁴; am învățat seriozitatea netrucată și preocuparea grijulie față de prieteni, îngăduința față de cei ignoranți și față de cei care gândesc necugetat;

1.9.2. faptul de a fi în armonie cu toți, astfel încât compania lui să fie mai plăcută decât orice lingușire și să fie respectat de aceleași persoane, cu aceeași ocazie; capacitatea de a descoperi și de a orându-i, inteligent și metodic, învățămintele necesare vieții;

1.9.3. capacitatea de a nu arăta vreodată mânie sau vreun alt sentiment, ci de a fi în același timp foarte indiferent și foarte apropiat; faptul de a vorbi de bine în chip discret și de a fi cât se poate de instruit fără ostentație.

1.10. De la gramaticul Alexandros¹⁵ am învățat conduita ireproșabilă și faptul de a nu-i ataca injurios pe cei care au rostit vreun barbarism, vreun solecism sau vreun cuvânt nepotrivit, ci să aduc cu îndemânare în discuție doar acel cuvânt care se cuvenea a fi spus, sub forma unui răspuns sau a unei aprobări, ori a unei dezbateri cu privire la același subiect, nu la cuvânt, sau sub forma vreunei alte asemenea aluzii elegante.

1.11. De la Fronto¹⁶ am aflat cum sunt invidia, fățărnicia și ipocrizia unui tiran și că, de regulă, cei numiți de noi „patricieni“ sunt întrucâtva ostili.

1.12. De la platonicianul Alexandros¹⁷ am învățat să nu spun cuiva sau să-i scriu într-o scrisoare deseori și fără a fi nevoie „sunt ocupat“, nici să mă eschivez continuu, sub acest pretext, de la îndatoririle față de cei cu care conviețuiesc, invocând treburi foarte grabnice.

1.13. De la Catulus¹⁸ am învățat să nu fiu disprețuitor față de un prieten care mă acuză de ceva, chiar dacă sunt acuzat cumva pe nedrept, ci să caut să restabilesc relația de familiaritate cu el; să-i laud din toată inima pe dascăli, așa cum

se pomenește despre Domitius și Athenodotos; și să-i îndrăgesc sincer pe copii.

1.14.1. De la Severus¹⁹, fratele meu <întru filosofie>, am învățat dragostea de familie, de adevăr, de dreptate; și datorită lui i-am cunoscut pe Thræsea, Helvidius, Cato, Dion, Brutus²⁰ și mi-am imaginat cum ar fi un stat în care domnește egalitatea civică, administrat după principiul egalității în drepturi și în exprimarea liberă, și o domnie care să respecte mai presus de orice libertatea supușilor;

1.14.2. și tot de la el am deprins efortul constant și susținut în prețuirea filosofiei; faptul de a fi binefăcător și perseverent în dărnicie și plin de speranță și de încredere în afecțiunea prietenilor; și faptul de a nu se ascunde de cei de care a ajuns să fie blamat; și prietenii săi să nu fie nevoiți a presupune ce vrea sau ce nu vrea el, ci să fie deschis.

1.15.1. De la Maximus²¹ am învățat să fiu stăpân pe mine și să nu mă las derutat în nici o privință; să fiu binedispus atât în alte situații, cât și în cazul unor boli; să fiu măsurat în comportament: cât mai plăcut, dar și demn de respect; să mă achit fără dificultate de cele propuse;

1.15.2. <am văzut> și că toți îi dau crezare cu privire la ceea ce-ar spune, pe motiv că așa gândește, iar cu privire la ceea ce-ar face, pe motiv că nu procedează greșit; am învățat să nu mă mir, să nu mă sperii și să nu mă grăbesc în nici o privință, fie că sunt nehotărât, fie că sunt în încurcătură, fie că-mi plec privirea, fie că deschid gura,

1.15.3. fie că, dimpotrivă, mă mâinii ori privesc de sus; să fiu binefăcător, indulgent și sincer; și să las mai degrabă impresia unui om neschimbător decât a unuia care s-a îndreptat; am învățat și că cineva nu s-ar gândi vreodată că e disprețuit de el, nici n-ar accepta să se creadă mai bun decât el; și să fiu amabil.

1.16.1. De la tatăl <adoptiv>²² am deprins blândețea și statornicia în privința lucrurilor atent chibzuite; lipsa de vanitate cu privire la onorurile închipuite; pasiunea pentru muncă și sârguința; capacitatea de a-i asculta pe cei care propun ceva în folos obștesc și fermitatea în recompensarea fiecăruia după merit; priceperea de a fi la nevoie ba preocupat, ba delăsător;

1.16.2. interzicerea relațiilor amoroase cu tinerii; sentimentul egalității cu ceilalți și faptul de a îngădui prietenilor să nu ia mereu cina cu el, nici să-l însoțească obligatoriu în călătoriile din afara țării, ci de a părea mereu la fel <de binevoitor> față de cei care nu i se alăturaseră din pricina vreunei nevoi urgente; faptul de a fi minuțios preocupat și tenace în toate dezbaterile, dar de a nu renunța la cercetare, luând de bune ideile prezentate; capacitatea de a-și păstra prietenii și de a nu fi niciodată dezgustat de ei, dar nici prea atașat; stăpânirea de sine și seninătatea;

1.16.3. capacitatea de a prevedea din timp și de a pune la punct cele mai neînsemnate lucruri, fără a dramatiza, de a respinge aclamațiile și orice lingușire la adresa lui și grija permanentă pentru cele necesare conducerii, precum și spiritul econom în cheltuielile pentru serbări și suportarea criticii cu privire la asemenea lucruri; faptul de a nu fi superstițios față de zei, nici demagog sau slugarnic față de oameni, ori dornic de a plăcea, ci sobru în toate privințele, ferm și niciodată vulgar, nici dornic de înnoiri;

1.6.4. și faptul de a se folosi fără orgoliu și totodată fără ezitare de cele oferite spre înlesnirea traiului, pe care soarta i le-a pus la dispoziție din belșug, astfel încât să fie acceptate fără ostentație atunci când există, sau să nu li se ducă lipsa atunci când nu există; faptul că nimeni n-ar spune că e sofist²³, nici vreun biet sclav, nici vreun învățăcel pedant,

ci un bărbat încercat, împlinit, care nu acceptă să fie măgulit, capabil să se ocupe atât de ale lui, cât și de ale altora;

1.16.5. pe lângă acestea, respectul pentru filosofii adevărați, iar față de ceilalți abținerea de la injurii, dar nici acceptarea de a fi înșelat de ei; mai mult, faptul de a fi plăcut și binevoitor, fără a plictisi; o grijă măsurată pentru propriul trup, nici cum ar proceda cineva îndrăgostit de viață, nici spre a-l înfrumuseța, dar nici spre a-l neglija,

1.16.6. ci astfel încât, datorită îngrijirii personale, să aibă nevoie într-o foarte mică măsură de îngrijire medicală sau de leacuri și de cataplasme; mai cu seamă, capacitatea de a ceda, fără invidie, în fața celor care au dobândit o anumită supraștiință, cum ar fi cea în elocință sau în cercetarea legilor ori a moravurilor, sau în orice alte domenii, și de a se preocupa de aceștia, pentru ca fiecare să fie prețuit după propriile merite; interesat de toate datinile strămoșești, fără a se înfățișa drept un practicant în această privință,

1.16.7. să păstreze moștenirea strămoșească; pe deasupra, să nu fie lipsit de statornicie și mereu schimbător, ci să-i placă a-și petrece timpul în aceleași locuri și cu aceleași în-deletniciri; faptul de a deveni de îndată ca nou după cumplite dureri de cap și de a fi în plină formă pentru ocupațiile obișnuite; faptul de a nu avea multe secrete, ci foarte puține și rare, și acestea numai în folosul comun, de a fi cumpătat și cu simțul măsurii în cheltuielile pentru spectacole, în construcțiile unor clădiri, în distribuțiile către popor și în altele asemenea, fapt specific unui om care și-a îndreptat atenția spre ceea ce trebuia îndeplinit, nu spre renumele dobândit de pe urma celor îndeplinite;

1.16.8. faptul de a nu se îmbăia la o oră nepotrivită, de a nu-i plăcea să construiască locuințe, de a nu-și bate capul cu hrana, cu țesăturile sau culorile veșmintelor, nici cu înfățișarea

persoanelor; stola îi era adusă de la Lorium, de la ferma sa din ținutul de jos, tunica era cel mai adesea țesută din lână de Lanuvium; cu vechilul proprietății de la Tusculum, când îi solicita ceva, se comporta așa cum îi era întru totul felul de a fi:

1.16.9. în nici o privință crud, nici fără rușine, nici furios, nici cum ar fi spus odată cineva „până la sudoare“, ci le-a chibzuit pe toate în amănunt, pe îndelete, cu calm, cu rânduială, cu râvnă, calități aflate în deplină armonie; i s-ar fi potrivit și lui ceea ce se amintea despre Socrate, anume că era capabil și să se lipsească și să se bucure de cele de care majoritatea oamenilor se lipsesc anevoie și se bucură cu entuziasm;

1.16.10. am învățat de la el că a fi puternic, perseverent și a te înfrâna în cele două situații e în firea unui bărbat care are un suflet echilibrat și de neînving, cum a fost al lui în timpul bolii lui Maximus.

1.17.1. De la zei am avut parte de bunici buni, de părinți buni, de o soră bună²⁴, de dascăli buni, de servitori buni, de rude, de prieteni, buni aproape în totalitate; și de faptul că față de nici unul dintre ei nu am ajuns să comit vreo greșală, deși, având o asemenea fire, din pricina ei, dacă aș fi avut prilejul, aș fi putut comite așa ceva;

1.17.2. tot zeilor le datorez binefacerea de a nu fi existat nici un concurs de împrejurări care să fi fost cât pe ce să mă facă de ocară și faptul de a nu fi petrecut mai mult timp lângă concubina bunicului, de a-mi fi păstrat fecioria și de a nu fi devenit bărbat înainte de vreme, ci de a fi întârziat câtva timp;

1.17.3. le mai datorez faptul că m-am subordonat unui conducător și tată care a avut grijă să-mi suprime orice orgoliu și m-a îndrumat spre ideea că nu se putea ca unul care trăiește la curtea imperială să aibă nevoie de gărzi de corp, de veșminte somptuoase, de lampioane, de vreun fel de

statuî și de vreun fast asemănător, ci că îi e permis să se li-miteze el însuși la condiția unui simplu particular și să nu fie considerat din această cauză mai umil și mai slab în privința celor ce se cuvenea a fi făcute, în interes obștesc, de către un conducător;

1.17.4. faptul că am avut parte de un asemenea frate²⁵, capabil, prin caracterul lui, să-mi trezească grija pentru mine însumi și, în același timp, să mă bucure cu prețuirea și cu afecțiunea lui; faptul că am avut copii²⁶ nu lipsiți de înzestrări naturale, nici deformați trupește; faptul că nu am fost prea competent în retorică, în poetică și în alte ocupații, de care poate m-aș fi atașat, dacă mi-aș fi dat seama că sunt pe drumul cel bun;

1.17.5. faptul că nu am prețuit să le acord celor care m-au educat onoruri, pe care mi se părea că și le doresc, fără a mă amăgi cu speranța că voi face asta mai târziu, întrucât erau încă tineri;

1.17.6. faptul că i-am cunoscut pe Apollonios, pe Rusticus, pe Maximus; că am putut să-mi fac în mod clar și de mai multe ori o idee despre ce înseamnă viața în conformitate cu natura, astfel încât, datorită zeilor, binefacerilor, ajutoarelor și inspirațiilor primite de la ei, nimic să nu mă mai împiedice a trăi conform cu natura, iar faptul că m-am dezis de asta e numai din vina mea și din cauză că nu mă speriau avertismentele venite de la zei și, într-un fel, învățămintele lor;

1.17.7. faptul că trupul meu a făcut față până acum la un asemenea mod de viață; că nu m-am atins nici de Benedicte, nici de Theodotos, ci că, mai târziu, după ce am cunoscut pătimirile dragostei, m-am vindecat; faptul că, deși m-am supărat deseori pe Rusticus, n-am făcut nimic mai mult, de natură să fi regretat; faptul că mama, care urma să moară tânără, și-a petrecut cu mine ultimii ani de viață;

1.17.8. faptul că, ori de câte ori am vrut să vin în ajutorul cuiva aflat în sărăcie sau ducând lipsă de ceva, niciodată nu m-am auzit spunând că nu am resurse să o fac și faptul că nu mi s-a întâmplat să am eu însumi o nevoie asemănătoare, încât să iau de la altul; faptul că am avut o asemenea soție²⁷, atât de ascultătoare, de afectuoasă, de simplă; că am beneficiat de pedagogi folositori pentru copiii mei;

1.17.9. faptul că, prin intermediul viselor, mi-au fost dăruite tot felul de remedii, și ca să nu scuip sânge și ca să nu am ameteți, și asta s-a întâmplat la Caieta, cumva printr-o profesie²⁸; faptul că, întrucât am făcut o pasiune pentru filosofie, n-am dat peste vreun sofist, nici nu mi-am pierdut vremea cu scrierea unei lucrări, cu analiza silogismelor ori cu observarea fenomenelor cerești, căci toate acestea necesită ajutorul zeilor și al sortii.

<Scrise în tabăra de> la cvazi²⁹, lângă <râul> Gran.